SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2124

av Magnus Haara (C)

Norrbotten som autonom region inom Sverige

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att ge Norrbotten ställning som autonom region inom Sverige och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Europa förändras. De nationella gränser som en gång dragits upp på kartan blir allt mindre självklara som gränser för politiskt beslutsfattande. Inom Europeiska unionen har regionerna fått en alltmer framträdande roll. EU:s regionkommitté ger regionala och lokala företrädare en egen röst i det europeiska samarbetet, och subsidiaritetsprincipen innebär att beslut bör fattas så nära medborgarna som möjligt.

På flera håll i Europa har denna utveckling gått betydligt längre än i Sverige. Skottland har ett eget parlament och en egen regering, liksom Wales. I båda länderna finns dessutom rörelser som vill ta steget vidare mot full självständighet. På Irland lever frågan om återförening mellan Nordirland och republiken Irland. Spanien, Italien och Finland erbjuder andra exempel på långtgående regionalt självstyre.

Gemensamt för dessa exempel är insikten att nationell sammanhållning inte förutsätter att varje beslut fattas i huvudstaden. Tvärtom kan ett starkare regionalt självstyre bidra

till att hålla samman ett land genom att ge dess olika delar möjlighet att utvecklas utifrån sina egna förutsättningar.

Sverige har däremot hållit fast vid en förvaltningsmodell där geografisk närhet till Stockholm alltför ofta förefaller vara ett viktigare kriterium för politiskt inflytande än geografisk närhet till de människor som faktiskt berörs av besluten.

Detta förhållande blir särskilt tydligt i Norrbotten.

Norrbotten är en landsända med unika förutsättningar. Här finns mineralerna, skogen, vattenkraften, den strategiska infrastrukturen och en betydande del av förutsättningarna för Sveriges industriella framtid. Här finns också ett geografiskt läge, ett klimat, en historia och kulturella förhållanden som knappast kan beskrivas som en förlängning av Stockholms innerstad.

Ändå fattas många avgörande beslut om Norrbottens framtid av personer vars huvudsakliga erfarenhet av landsändan kan inskränka sig till en flygresa till Luleå, ett studiebesök vid en gruva och en middag där någon förklarat vad palt är.

Det finns anledning att fråga sig om detta verkligen är en ändamålsenlig ordning.

Norrbotten är fullt kapabelt att ta ansvar för sin egen utveckling. Det gäller särskilt frågor där regionens geografiska, ekonomiska och kulturella förutsättningar skiljer sig väsentligt från dem i södra Sverige. Att människor i Norrbotten själva skulle få ett större inflytande över dessa frågor borde inte uppfattas som ett hot mot rikets sammanhållning. Möjligen kan det uppfattas som ett hot mot vissa departements och myndigheters föreställningar om sin egen oumbärlighet, men det är en risk som bör kunna accepteras.

Ett utökat självstyre skulle exempelvis kunna omfatta större befogenheter över regional infrastruktur, kollektivtrafik, näringslivsutveckling, kompetensförsörjning och fördelningen av statliga utvecklingsmedel. Även vissa frågor om markanvändning, naturresurser och tillståndsprocesser skulle kunna hanteras med större regionalt inflytande, inom ramen för nationell lagstiftning och internationella åtaganden.

Särskilt angeläget är att människor i Norrbotten får ett större inflytande över hur de värden som skapas genom regionens naturresurser kommer den egna landsändan till del. Det är inte självklart att vinsterna av norrländsk vattenkraft, gruvdrift och industriell utveckling i första hand ska omsättas i ytterligare trafiklösningar i huvudstadsregionen. En ordning där en del av de ekonomiska värdena återförs till regionen skulle kunna bidra till både investeringar och lokal legitimitet.

Ett norrbottniskt självstyre skulle också kunna ges större möjligheter att utveckla samarbetet med Finland och Norge. I norra Europa är de nationella gränserna i många avseenden mindre betydelsefulla än avstånden till respektive huvudstad. För en invånare i Haparanda kan Torneå vara mer relevant än Stockholm, hur svårt detta än kan vara att föreställa sig på Rosenbad.

Det finns emellertid ingen anledning att gå så långt som de skotska självständighetsförespråkarna. Norrbotten bör även fortsättningsvis vara en del av Sverige, med gemensamt försvar, utrikespolitik, rättsväsende och grundläggande nationell lagstiftning. Inte minst säkerhetspolitiken talar starkt för detta. Norrbotten har dessutom mycket att bidra med till resten av landet, och det vore olyckligt att beröva övriga Sverige denna tillgång.

Den föreslagna autonomin bör därför ta formen av ett särskilt regionalt självstyre, med befogenheter som fastställs i lag och med ett demokratiskt ansvar inför regionens invånare. Utformningen måste också säkerställa kommunernas självstyre och det samiska folkets rättigheter. Ett förstärkt regionalt självstyre får inte innebära att beslut enbart flyttas från en avlägsen maktcentral till en annan, något närmare belägen.

En lämplig utgångspunkt kan vara att Norrbotten får bli försöksregion för en ny svensk modell för territoriellt självstyre. Erfarenheterna skulle sedan kunna ligga till grund för motsvarande reformer i andra delar av landet.

Det är möjligt att någon invänder att särskilda befogenheter för Norrbotten skulle strida mot principen att hela Sverige ska behandlas lika. Men likabehandling behöver inte innebära likformighet. Tvärtom kan verklig likabehandling kräva olika lösningar för områden med fundamentalt olika förutsättningar. Den som anser att samma modell alltid bör tillämpas i Arjeplog och på Östermalm har möjligen inte besökt åtminstone en av platserna.

En utredning bör därför få i uppdrag att pröva hur ett norrbottniskt självstyre skulle kunna utformas, vilka befogenheter som bör överföras från staten, hur den ekonomiska ansvarsfördelningen bör regleras och vilka lagändringar som krävs.

Sverige har under lång tid dragit nytta av Norrbottens naturresurser, industrier och människor. Det är rimligt att landsändan nu också får större möjlighet att bestämma över sin framtid.

Det är dags att pröva om Sverige kan styras även från andra platser än Stockholm. Skulle försöket misslyckas finns trots allt möjligheten att återgå till den nuvarande

ordningen. Skulle det lyckas kan konsekvenserna för den svenska centralförvaltningen bli betydligt mer besvärande.

Magnus Haara (C)